

SENKA KOVAČ – B. LIDIJA RADULOVIĆ

A KOLOSTOROK HONLAPJAI MINT AZ EX VOTO DIGITÁLIS FORMÁI

Bevezető

■ Az internet virtuális világát tekinthetjük a vallásgyakorlás egy potenciálisan innovatív helyszínének, új missziós terepnek, mely a vallás intézményes és nem intézményes formáihoz egyaránt kapcsolódhat.

Így a 21. század elején, a számítástechnikához, az online világhoz köthető vallásos kommunikáció a tudományos kutatás releváns területe, illetve fontos forrás a vallási identitás, a felekezeti közösségek és az internet rituális használatának kutatásához.

Heidi Campbell¹ Christopher Hellandra² és Natalie Caron³ *Vallás a kibertérben (La religion dans le cyberspace)* című könyvére hivatkozva úgy véli, hogy a weboldalak kétféle tevékenységet tesznek lehetővé: vallás-online és online vallás. Előbbi a vallásról szóló információkat jelenti, melyeket az internet nyújt a többet tudni és megismerni kívánó, esetleg a spirituális küldetésben részt vevő internethasználó számára, míg utóbbi meghívás, felhívás az internethasználó felé, hogy vegyen részt a virtuális térbeni vallásgyakorlásban.

Natalie Caron azt is megjegyzi, hogy „*a kiberteret a nagyon sajátos jellemzői miatt egyesek utópisztikus térnek tekintik, mely magában hordozza a reményt, hogy az ígéret földjét, egy technológiai paradicsomot, az örökévalóság kifejeződését vagy Isten metaforáját lássák benne*”.⁴

Éppen ezért könnyű megérteni, hogy a vallás az interneten (vallás a kibertérben) és a internetes vallás (kibervallás) kifejezéseket miért használják ilyen gyakran. A második kategória azt jelenti, hogy az internethasználók vallási jellegű szertartásokban vesznek részt a virtuális világban – ám ezek sokszor nem valósíthatók meg teljes mértékben.

Azt mondhatjuk, hogy az internet gyakorlatilag közvetítő szerepet játszik a szolgáltatók és a fogyasztók között. Egyes vallások, például az ortodoxia szerint a kizárólag online vallás nem lehetséges, hiszen nem létezhet kizárólag online vallási közösség.⁵

Az internet olyan eszközzé vált, melynek segítségével az offline papok missziós munkája kiterjed az online térre. A digitális vallás egy új fogalom, mely egy olyan területet jelöl, ahol a vallás termékeny mezőre talált, hogy megismertesse magát, és gyakorolhassa befolyását. A kifejezésnek

Az előadás a XXIXe Atelier du réseau FER-Eurethno du Conseil de l'Europe *Les langages de la communication rituelle en Europe* témájú, a BBTE magyar Néprajz és Antropológia Intézete által Kolozsvárt, 2015. szeptember 11–13. között szervezett konferenciáján hangzott el. Megjelent: Kovač, Senka – Radulović, Lidija B.: Les sites électroniques des monastères comme forme digitale d'ex-voto. In: Fournier, Laurent Sébastien – Keszeg Vilmos – Tötszegi Tekla (szerk.): *Les langages de la communication rituelle en Europe*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kvár, 2016. [Kriza Könyvek 38.]

nagyon tág jelentése van, magába foglalja a digitális technológia médiu-mainak hatására kialakult vallási gyakorlatot is, valamint az online vallás minden formáját. Így a digitális vallás egyik jellemzője, hogy az online vallási szokásokat összekapcsolja offline kontextusokkal és fordítva. Campbell úgy véli, hogy a digitális vallás az online kultúrát, amely magába foglalja az interaktivitást, a konvergenciát és a közönség tartalomgyártóként való felhasználását, ötvözi a hagyományos vallással, annak sematikus hiedelmeivel, gyakorlataival.

Az online rituálék, a virtuális imák és zárandoklatok, kibertemplomok és online vallási közösségek, csevegőszobákban és a fórumokon folytatott beszélgetések olyan új eszközként tekinthetők, amelyek alkalmasak nemcsak a hagyományos hiedelmek és vallási tapasztalatok kifejezésére, illetve az új technológiákhoz való alkalmazkodásra, hanem arra is, hogy azonosítsák az új vallásos viselkedésformákat.⁶

Noha az internet vallási kommunikációs eszközként történő használata Szerbiában nem annyira fejlett, mint Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban, néhány kolostor és egyház által létrehozott honlap, például a lepavinai ortodox kolostor honlapja (a kolostor ma Horvátországban található), használja az internetet Isten igéjének terjesztésére, ezáltal gondoskodva azon hívek igényeiről, akik digitális oktatásban részesülnek, és ezért vallásos megnyilvánulásuk szempontjából is mások a szükségleteik. A lepavinai kolostor tevékenységével kapcsolatos különféle információk, hírek mellett a hívek kommunikálhatnak egymással, vagy találkozhatnak Gavriilo archimandritával, akivel megoszthatják véleményüket, ötleteiket, beszélgethetnek vallásos tapasztalataikról, tanácsot kérhetnek a vallásgyakorlással kapcsolatban, megkérhetik Gavriilo atyát, hogy imádkozzon értük, meghallgathatják az imát stb.

A híveknek számos lehetőség kínálkozik az online tevékenységeken való részvétellel, ami kimeríthetetlen forrást jelent a tudományos kutatás számára.

Ez a tanulmány a hívek beszédmódjának elemzésére koncentrál, melyet rendszerint a zárandoklatok és a kolostorok meglátogatása nyomán született elbeszéléseikben, a köszönőleveleikben, valamint a csodálatos gyógyulásokról szóló tanúvallomásaikban lehet megfigyelni. A vallásosságának az új technológiák alkalmazásával történő kifejezésének e formáját a vallásos élet, életmód kinyilatkoztatásának, valamint a vallásgyakorlat, a hit, a meggyőződés megerősítésének tekintjük, amint azt Campbell kontextualizálta kutatásai során.⁷ Ő tulajdonképpen meghatároz és elemez az interneten keresztül folytatott kommunikációra vonatkozó négy okfejtést : az internet lehet szellemi eszköz, lehet szakrális tér, tekinthető a vallás és a vallásgyakorlás népszerűsítésére szolgáló missziós formának, ugyanakkor lehet egy olyan technológia, mely megerősíti a vallásos életformát.

Ezeket a csodálatos gyógyulásokról szóló beszámolókat egyfajta modern, digitális ex votóknak tekinthetjük, amelyek segítségével a hívek megerősítik az ortodox ikon csodálatos erejébe vetett hitüket, és hálájukat fejezik ki a szentek irányába. Az új technológiák lehetővé tették, hogy a hagyományos felajánlások, valamin a hálaadás Istennek vagy azoknak a szenteknek, akik által egészséget vagy gyógyulást nyertek, digitális foga-

dalmi felajánlásokká alakuljanak át. Ezek a digitális fogadalmi felajánlások a kutatók számára több okból is fontosak: bemutatják nekünk a vallás újjáélesztésének módozatait Szerbiában, a posztkommunista időszakban, mivel a szentek beavatkozásába és a csodás gyógyulásokba vetett hit a hit megerősítésének, illetve újjászületésének, alkalmanként a megtérésnek az okaként jelenik meg. Az új technológiák és a kommunikációs rendszerek megjelenése új dimenziót ad a csodálatos gyógyulásokba vetett hagyományos hitnek. A csodás gyógyulásba vetett egyéni hit tanúságtételei, tanúvallomásai, melyeket a hívek egyéni értelmezésnek vetnek alá, és amelynek sajátos jelentést tulajdonítanak, azt mutatják, hogy ezeknek a beszámolóknak interneten történő közzététele elhomályosítja a határt a köz- és a magánzféra között. Mint elemzésünk bizonyítja, a digitális fogadalmi felajánlások csak egy példát jelentenek a fent említett változásokra. A vallás már nem magánügy, mint a kommunizmus idején. Bár az állam hivatalosan szekuláris, és az egyház elkülönül az államtól, a vallási önazonosság fontos eleme a nemzeti identitásnak, de annak a társadalmi helyzetnek is, amelyre a hívő a nemzetén belül törekszik. A vallási intézmények és különösen a szerb ortodox egyház egyre fontosabb helyet foglalnak el a közszférában; az egyházak változó szerepe és a nekik tulajdonított jelentőség a közélet szekularizációjának megszűnéséhez vezet, miközben termékeny talajt teremtenek a vallási szocializáció számára a magánzférán kívül.⁸

A szerb ortodox egyház: online vallás és online vallásosság

■ A szerb ortodox egyház kolostorai által létrehozott számos weboldal példájából kiindulva megpróbáljuk megvizsgálni azokat az új eszközöket, amelyeket az egyház közvetítőként használ a hívek és az Úr közötti szellemi kommunikációban, valamint azokat a helyeket, ahol a hívek folyamatosan online módon teszik közzé tanúvallomásaikat, imáikat, kívánságaikat és köszönetüket a megválaszolt imákért.

A templomoknak és az eparchiáknak (egyházmegyéknek – *ford. megj.*) általában informatív honlapjaik vannak, melyek célja tevékenységeik népszerűsítése; ritkábban ezeken az oldalakon keresztül is fenntartják a hívőkkel a kapcsolatot, ami a webhely többi látogatója számára is látható. Ezek a honlapok gyakorlati információkat nyújtanak a kapcsolatfelvétel módjáról, de nincsenek külön oldalak vagy fórumok, amelyeket a hívek kommunikációra, vitára használhatnának, vagy esetleg arra, hogy kérdéseket tegyenek fel az egyház képviselői, a leki vezetők számára. Ez esetben statikus bemutatásról van szó, egyoldalú kommunikációról szövegekkel, dokumentumokkal és videoklipekkel. A bemutatkozás egy másik típusa interaktív elemek jelenlétét foglalja magában, például csevegőszobákat, beszélgetőcsoportokat, blogokat és fórumokat, amelyeken a kommunikáció és a tartalomcsere aktív. A közösségi hálózatok egy harmadik típusú prezentáció, bemutatkozás, amely lehetővé teszi nyilvános vagy félig nyilvános profilok és különböző kommunikációs módszerek létrehozását.⁹

A szerb ortodox egyház honlapján¹⁰ az egyházi témák és a mindennapi, fontos liturgikus eseményekkel kapcsolatos információk mellett meg-

található egy, a Hram televíziós csatornára¹¹ vezető link is. Ez a csatorna 2015-ben kezdte meg egy kísérleti televíziós műsor sugárzását. Ugyanezen a weboldalon van egy link a Hram csatorna Google találataira is, valamint a közösségi hálózatok, a Facebook és a Twitter és a YouTube videotároló webhelyen található profiljára. A Facebookon mindennapi információkat találunk az egyházi ünnepekről és a Hram-adásokról.¹² Minden tartalmat a közösségi hálózat szabályai szerint tesznek közzé. A látogatók rövid megjegyzéseket posztolnak az oldalon, leggyakrabban csak annyit, hogy „Ámen!”

A Twitterről a látogató elérheti a www.pouke.org weboldalt.¹³ Ez a honlap úgy mutatkozik be, mint a Balkán ortodoxainak legfőbb virtuális közössége. A regisztráció után a látogatónak lehetősége nyílik témák létrehozására, a meglévő témákkal kapcsolatos kérdések feltevésére, felvetésére, valamint saját oldal és csoport létrehozására, fényképek és albumok hozzáadására, saját blog létrehozására, a további tagok ajánlására, a saját oldal módosítására és egyéb profilokhoz való hozzászólásra. Arra kéri a látogatókat, hogy az egyházi életről kérdezzék Sava archimandritát (Janjić), a visoki Dečani kolostor igumenjét (felettesét).

Sava Janjić archimandrita volt a szerb ortodox egyház első méltósága, aki az internet használatával vált népszerűvé. A kilencvenes évek végén, amikor a Visoki Dečani kolostor elszigetelt volt, „*a Sava atya által a világhálón közzétett, nyilvánosság elé tárt hírek jelentették a legfőbb információforrást a koszovói és metochiai eseményekről. Ezáltal elnyerte a Cyber??Sava becenevet, és az újságírók kiberszerzetesnek nevezték.*”¹⁴

A weboldal (<http://www.pouke.org>) látogatói leggyakrabban a hitre és a szerzetesi életre vonatkozó kérdéseket tesznek fel Sava archimandritának, de kérdeznek a koszovói eseményekkel kapcsolatban is, különös tekintettel a Visoki Dečan kolostorra.¹⁵ Ezen a weboldalon a látogatók elolvashatják Sava atya gondolatait az ima jelentéséről, és választ kereshetnek arra a kérdésre, hogy a házassági problémák lehetnek-e a szerzetesek és a hívek közötti beszélgetés témái.¹⁶

Általánosságban elmondható, hogy a szerb ortodox egyház honlapja, valamint a legtöbb helyi ortodox egyház és egyházközség honlapja meglehetősen informatív, interaktív tartalom nélkül. Ez a vallás-online, amely egyoldalú kommunikációt jelent, hiszen csak információkat terjeszt a híveknek, akik offline is léteznek: gyakorlati információkat az egyházi tevékenységekről és a vallási szolgálatok menetrendjéről, a vallástörténelemeről, az egyházi tanokról, a vallási szolgálatról és szokásokról, a vallási szövegekről, a szent írásokról, az egyházi méltóságok gondolatairól, valamint a hívek és az egyház számára fontos hírekről.

A Zadužbina Nemanjića weboldal, ahol a kolostorokról lehet információkat találni, azonos grafikával mutat be tizenkilenc, azonos kategóriába tartozó kolostort.¹⁷

Két kolostor, a Hilandar és Žiča, külön grafikával rendelkezik. A kolostorok mindegyikének oldalát a Yu portal.com webhelyről lehet elérni, amely linkeket tartalmaz rádióállomásokhoz, valamint hozzáférést biztosít a Prijatelji Božji (Isten barátai) fórumhoz, a Pravoslavna Srbija (Ortodox Szerbia) fórumhoz, a Pravoslavni fórumhoz (Az ortodox fórum), az

SPC-portálhoz (A Szerb Ortodox Egyház portálja),¹⁸ a Verujem-pouke.org (Én hiszem)¹⁹ és a Vidovdan fórumhoz.²⁰

A montenegrói szerb ortodox egyház leglátogatottabb kolostora, az Ostrog kolostor honlapján olyan linkek találhatók, mint a Čuda Svetog Vasilija (az Ostrog Szent Bazilika csodái) és a Pisma vernika (A hívek levelei), ám az oldalaknak, amelyekre vezetnek, még nincs tartalmuk (előkészítés alatt).²¹

A szerb ortodox egyház részét képező, de a Horvátországban található lepavina kolostor honlapját²² a szerzetesi közösség naprakészen tartja. A honlap információt nyújt a látogatóknak a kolostor történetéről, számos kiadványáról, audio- és videobemutatóiról, valamint az ortodox kereszténységről az interneten (megtalálható itt egy, az ortodox forrásokat összeítő internetes katalógus).

A kezdőlapon a látogató kattinthat a *Novo na sajtu* (Hírek az oldalon) gombra, az Gavriilo archimandrita (Vučković) YouTube-csatornájára vezető linke, a *Saveti duhovnika i odgovori na svakodnevne nedoumice verujućih ljudi preko Facebook* (Lelki vezetők tanácsai és válaszok a mindennapi élettel kapcsolatos kétségekre, melyeket a hívek a Facebook által fejeztek ki) linke stb. A hívek kapcsolatba léphetnek Gavriilo atyával is egy linke kattintva, és elolvashatják a legutóbbi válaszait a Skype-on keresztül feltett kérdésekre.

Gavriilo atya és a hívek közötti kommunikáció a Skype szoftver segítségével az online vallás példája, mivel ez a közvetlen kommunikáció és a vallásgyakorlás sajátos formája. Ezeket a Gavriilo atyával folytatott lelki beszélgetéseket több könyvben is közzétették, amiket a hívek, illetve az oldal látogatói egy ad hoc linke kattintva megrendelhetnek.²³

Gavriilo atya Facebook-profilját 5273 ember követi,²⁴ míg lelki útmutatásai, tanácsai a YouTube-csatornáján is elérhetőek,²⁵ lejátszási listáján olyan videókat találhatunk, mint például a 32-es számú – *Gavriilo archimandrita lelki beszélgetéseiről* vagy a 9-es számú videó – *A lepavina Istenszülő-ikon csodáiról*, a 8-as számú videó – *a Csodálatos gyógyulások a lepavina szűz ikonja előtt*, a 3-as videó – *Riportok és dokumentumfilmek*. A csodálatos gyógyulásokról készített videók tulajdonképpen a gyógyulásokról szóló tanúvallomásokat tartalmazzák, melyeket eredetileg a *Mali Podravski* című folyóiratban tettek közzé, és amelyeket egy előadó olvasott fel, és a liturgia és a kolostor egyéb eseményei során készített fényképek kísérték.²⁶ Az *Orthodoxia – A lepavina kolostor* és a *lepavina Istenszülő-ikon csodái* című dokumentumfilmeket az RTRS televízió közvetítette.²⁷

A kolostor honlapján a látogatók informálódhatnak az internetes rádió műsora kapcsán is. A Radio Blagovesti (Angyali üdvözlés), a lepavina kolostor rádiója 2006 óta e honlap által sugározza műsorát, mely kizárólag teológiai és spirituális tartalmat jelent napi huszonnégy órában.

A webhelyen található számos tartalom és téma között találhatunk lelki tanácsokat, kérdéseket, válaszokat és utasításokat a zarándokok számára. A webhely látogatói meghallgathatják az Archívumok oldalon található hangfájlokat. A legtöbb esetben ezek Jovan metropolita atya beszédei, a lepavina kolostor „szent liturgiái” (misék), amelyeket Gavriilo archimand-

rita cerebrált, riportok a szerb ortodox egyház más eparchiáiban tett látogatásokról, vagy Vasilije atya a léleknek hasznos beszédei, vagy a *Voie, Vérité, Vie* (Út, Igazság, Élet) folyóirat bemutatója, az egyház méltóságai által készített interjúk, spirituális énekek, Gavriilo atya életrajza és az általa adott interjúk.

A látogatóknak lehetőségük van megjegyzést fűzni a honlap egyes oldalain közzétett tartalmakhoz, valamint elolvasni és kommentálni Gavriilo atya hívekkel készített interjúinak a kivonatait, melyeket a Facebook-profilján tett közzé.

Egyéni tanúvallomások a csodás gyógyulásokról

■ A lepavina kolostor honlapján olyan, a hívek által írt leveleket és tanúvallomásokat találnak a látogatók, amelyek leírják a lepavina Istenszülő-ikonnal való találkozásuk során tapasztalt gyógyulást, érzéseket és a helyszínen bekövetkezett egyéb csodákat.

Ezek a csodás gyógyulások több száz tanúvallomás formájában vannak közzétéve a lepavina kolostor honlapján. A látogatók megnézhetik a csodálatos csodatevő ikonokat tartalmazó galériát is. A kolostor hatalmas hírnevét a lepavina Istenszülő myrrhoblyte (az idegen kifejezés olyan szentekre utal, kiknek teste a haláluk után különös illatot áraszt – *ford. megj.*) ikonjának köszönheti. Amint arra már korábban rámutattunk, a lepavina kolostor ezen internetes oldalait modern ex votóknak tekinthetjük.²⁸

A hívek csodás gyógyulásokról szóló tanúvallomásait, amelyek a csodatevőhöz intézett imájuk után mondanak el, a Gavriilo atyához intézett köszönetnyilvánítás kíséri, melyben a hívek arra kérik őt, hogy imádkozzon az egészségük helyreállításáért. Figyelembe véve azt, hogy a hívek imája általa, a közvetítő szerepe által eredményezte a csodás gyógyulást, az a benyomásunk, hogy Gavriilo atya érdeme összehasonlítható a Boldogságos Szűzével. Ezen tanúvallomások nagy részét különböző médiumok által tették közzé, elsősorban a lepavina kolostor folyóiratában, az *Út, Igazság, Életben*, *A lepavina Boldogságos Szűz csodái* című könyvben, továbbá a Youtube-on.²⁹

A *Tanúvallomások a lepavina Istenszülő-ikon általi gyógyulásokról* című honlapon harmincnyolc hívő levelét olvashatjuk,³⁰ továbbá egy népszerű énekes-dalszerzővel készített interjút,³¹ valamint számos, a lepavina kolostorban magnóra vett tanúvallomást és interjút. A tanúvallomásokat 2004 és 2015 között rögzítették. A levelekben nők (több mint 50 százalék), férfiak és egész családok hálálkodnak Gavriilo atyának.

A legtöbben azok vannak, akik személyes élményeiket és érzéseiket írják le a csodatevő, lepavina Istenszülő-ikon kapcsán, mely segített nekik. Néhányan azt írják, hogy miközben megoldást kerestek problémáikra, rátaláltak a lepavina kolostor weboldalára. Ezután Gavriilo atyához fordultak, kérve, hogy imádkozzon a lepavina Istenszülő-ikonja előtt gyógyulásukért, illetve szeretteik gyógyításáért.³²

A legnagyobb számban azokkal a tanúvallomásokkal találkozhatunk, amelyekben a hívek leírják saját gyógyulásuk tapasztalatait, illetve saját érzéseiket a lepavina Szűzanya csodatevő ikonjával kapcsolatban. E tanúvallomások egyikének szerzője leírja első kolostori látogatását, és meg-

említi, hogy a liturgia során bizsergett a bal keze, illetve hogy „egy természetfeletti erő borította el”.³³ Egy másik hívő azt írja, hogy egész életében távol maradt Istentől, és hogy a lepavina kolostorban átélt liturgia során testében olyan energiát és olyan meleget érzett, hogy többször képtelen volt uralkodni magán, keservesen sírt.³⁴ Egy nő azt írja, hogy nem származik vallásos családból, és hogy egy műtét után jött a kolostorba, hogy meghajoljon a Boldogságos Szűz előtt, és imádkozzon – amennyire tudta, hogy hogyan kell csinálni –, ezután a lepavina szűz megjelent álmában: *„ezen a falon kinyílt egy kis ablak, amin keresztül az Istenszülő-ikonja megjelent, rám mosolygott, majd eltűnt”*.³⁵

Egy másik vallomásban egy pap írja le az „isteni jelenést”, amely Milica házában jelent meg, egy fiatal ötödik osztályos diáklány szobájában, ahol tömjénszagot érzett: *„a lány a lepavina Istenszülő ikonjához fordult, akihez minden este imádkozott lefekvés előtt, és a Boldogságos Szűz úgy tűnt fel neki, mintha élne, jobb kezével meglendítette a füstölőt, és a füstölő olyan erős illatot árasztott, amely betöltötte az egész szobát”*.³⁶

Ezenkívül néhány hívő csodás gyógyulásokat tulajdonított a kolostor területén található forrásból származó víznek³⁷ és a kolostor szent olajának.³⁸

Egy nő azt írja, hogy azok közül, akik a lepavina kolostorba zarándokoltak, több tucat nyert gyógyulást a lepavina szűz ikonja előtt imádkozva.³⁹

Az imákban a hívők többnyire egészségük helyreállítását kérték, valamint a gyermektelen házaspárok kértek gyermekáldást.

A lepavina kolostor lehetőséget ad a világon minden táján élő híveknek arra, hogy részt vegyenek más hívek online tevékenységeiben, ami egyúttal eszközt is biztosít számukra, hogy kapcsolatot építsenek ki a szülőföldjükkel és az egyházközösséggel.⁴⁰

A támogatás érzése és az interakció lehetősége mellett azok a lehetőségek, amelyeket a kolostor honlapja kínál, a Skype és a Facebook bizonyos mértékben lehetővé teszik a diaszpórához tartozó hívek számára, hogy virtuálisan zarándokoljanak a szerb ortodox egyház egyik leghíresebb szentélyébe.

A tanúvallomások írói közül néhányan külföldön, Ausztriában, Németországban, Kanadában élnek. Egy Kanadából érkezett levél tanúsága szerint egy nő, aki rátalált a lepavina Szűzre, az internet, illetve a kolostor honlapjának segítségével megtalálta az elvesztett pénztárcáját.⁴¹ Egy másik tanúvallomás az Istenszülő által nyújtott segítség gyorsaságáról szól, illetve az imákról és a hívek hálájáról, amiután a Szűz segítette megtalálni ellopott autójukat.⁴²

A lepavina kolostor internetes oldalai digitális ex votóként tekinthetők. Ezek a digitális felajánlások, akárcsak a zarándoklatok történetei, valamint a csodálatos gyógyulásról szóló tanúvallomások egyben reklámfunkciót is betöltenek, általuk az egyház új híveket vonz.⁴³ Az oldalon olvasható, hogy: *„A Lepavina kolostor más vallási felekezetek tagjait is fogadja; így azokon a cetlikén, amelyekre az idelátogatók leírják, hogy saját vagy mások gyógyulását kéri a Szűz képe előtt imádkozva, találunk katolikus, muzulmán és egyéb neveket is, cirill vagy latin betűkkel írva [...], mert szeretünk együtt lenni, Isten műve olyan fenséges és hatalmas, az em-*

*beri lény pedig olyan mély, titokzatos és annyira szeretett, hogy lelkünk örömmel telik meg a liturgia és az imádság által.*⁴⁴

A digitális ex votókat, a zarándoklatok történeteit, a csodás gyógyulásokról szóló tanúvallomásokot gyakran mély érzelmekkel átítatva és különösen kifejező módon idézik fel. Hitelességük, valamint az a bizonyosság, amellyel a hívek hisznek a Szűz csodálatos ikonjának gyógyító erejében, hozzájárulnak a kolostor és Gavriilo atya népszerűségéhez, és egyfajta nyilvánosságot jelentenek, amely vonzza az új híveket.⁴⁵

Gavriilo archimandrita és a lelki interakció új formái

■ Gavriilo Vučković archimandrita 1984-ben lépett be a lepavina kolostorba. Ötven éve szerzetes. Ő irányította a média figyelmét a szerb ortodox egyház új pátriárkájának megválasztása felé, akit a 2010. január 22-én tartott választási zsinaton választottak meg. Ő volt az, aki, miután az egyházi méltóságok titkos szavazással megválasztották a három jelöltet, a Bibliára helyezett három borítékból, melyekben a jelöltek neve volt, véletlenszerűen kiválasztotta, mondhatni kisorsolta, hogy ki lesz az új pátriárka.

Gavriilo archimandrita azt mondja, hogy ő „*minden modern eszközt felhasznál a hívek megközelítéséhez, vagyis Isten igéjének terjesztéséhez*”.

A szellemi interakció új formái jelentek meg az interneten keresztül, nevezetesen a Blagovesti rádión⁴⁶ keresztül, amelyet Gavriilo archimandrita irányít és szerkeszt, valamint a Skype szoftveren és a Facebook-webhely⁴⁷ keresztül folytatott beszélgetések és kapcsolatok révén. Ezek a beszélgetések írásos formában is elérhetők a lepavina kolostor weboldalán,⁴⁸ és egy másik tanulmányban fogok róluk írni.

A Skype-on és a Facebookon keresztül készített interjúk nyomán Gavriilo archimandrita kiemelte, hogy az emberek családi problémák, betegségek, munkahelyi problémák, pénzhiány miatt fordulnak leggyakrabban tanácsért. Megjegyzi, hogy „*egyesek boldogságot keresnek, mások szeretetet. [...] Minden egyénnek megvannak a maga problémái és kétségei, a szenvedés személyes, de a problémák általánosak.*”⁴⁹

A felnőttek által feltett kérdések eltérnek a fiatalok által feltettektől. Az idősebbek azért fordulnak Gavriilo atyához, hogy imádkozzon gyermekeikért, míg a fiatalabbakat inkább a hit, az egyház, a szerzetesi élet kérdései érdeklik. Gavriilo atya azt mondja, hogy a jelenlegi életmód miatt a fiatalok „*lelki táplálékot keresnek, és hallaniuk kell az élő szóban kimondott spirituális üzenetet*”.

Gavriilo archimandrita úgy véli, hogy a mai fiatalok másként élnek, mint a felnőttek, és ennek eredményeként másképpen szerzik tudásukat is, mint az előző generációk, és vallási szempontból gyorsabban tanulják és értik meg a digitális eszközök használatát, mint az idősebbek.

Akik használják a spiritualitás virtuális eszközeit, végül eljönnek a templomba, és részt vesznek a misén. És miután megérezték a szentély melegét, őszintébben és nagyobb bizonyossággal vesznek részt a közösségi életben.⁵⁰

A hívek szerint Gavriilo atya az interneten keresztül továbbítja az egész világon szétszóródott embereknek az Athosz-hegyen végzett szolgálata során szerzett szerzetesi és spirituális tudást.

A kolostor honlapján találunk egy bejegyzést Gavriilo atya szellemi küldetéséről, amelyet egy újságíró írt.⁵¹ Az újságíró rámutat arra, hogy az internet nagy segítséget jelenthet azokon a helyeken, ahol nincs plébánia (szerb ortodox – *ford. megj.*) – főként annak tudatában, hogy a szerbek negyven százaléka külföldön él. „*Spirituális szempontból elveszett lelkek. [...] A szerbek virtuális térbe költöznek.*” Ez az újságíró azt is leírja, hogy ő Németországban élt, és hogy „*a lepavina kolostor felfedezése számára igazi kinyilatkoztatás volt.*” Szerinte a kolostor honlapjának is köszönhető, hogy kiszélesedett a baráti köre. „*Nemcsak a virtuális szférában, hanem a valóságban is létrehoztunk egy szellemi közösséget.*”

A közösségi hálózatok használata a papok által: pro és kontra

■ *A spiritualitás a közösségi médiában* című cikkében Marko Nedeljković megjegyzi, hogy a közösségi oldalakon egyre több egyházi méltóság van jelen, tevékenységük nagyon sokrétű, és hogy ebben a virtuális térben a határ a szellemi és a világi között egyre keskenyebb – ha még egyáltalán létezik. Ezután az újságíró felteszi magának a kérdést, hogy ha már az egyház méltóságai használják a közösségi hálózatokat, vajon nem kellene-e ezeket csakis missziós munkára, lelki beszélgetésekre használni, illetve arra, hogy tájékoztassák a plébánosokat az egyház tevékenységéről. Vagy éppen ellenkezőleg? Az egyházi vezetők is lehetnek annyira szabadok az online tevékenységeikben, mint mindenki más?

Mivel virtuális tevékenységük befolyásolja az egyház hírnevét, mi lenne, ha hagynánk, hogy mindegyikük saját maga döntse el, hogyan profitáljon az internetből? A kérdés tulajdonképpen az, hogy az egyházi embereknek hogyan kellene használniuk a közösségi médiát.

Miroljub Jevtić, a Politikatudományi Kar professzorának (Belgrádi Tudományegyetem – *a szerk. megj.*) véleménye szerint: „*az egyház jelenléte a közösségi médiában hatékony módja a fiatalok elérésének. Ha a papok a Facebookot használják, az azt jelenti, hogy úgy gondolják, ez az eszköz nagy segítséget nyújt számukra lelkipásztori küldetésük során. Amilyen mértékben beépül a Facebook a mindennapi életünkbe, úgy azt is elfogadhatjuk, hogy a papok használják. Ez javíthatja egy pap hírnevét.*”

Nedeljković hozzáteszi, hogy az egyházi emberek jelenléte a Facebookon nem szerb találmány. XVI. Benedek pápa áldását adta a szociális médiára, dicsérve a közösségi média kínálta lehetőségeket, ugyanakkor figyelmeztetett arra is, hogy a virtuális barátságok nem pótolhatják a valódi emberi kapcsolatokat.

Gavriilo archimandrita megjegyzi, hogy: „*A Facebook mint hálózat csak egy eszköz, és ránk, az egyház embereire hárul a felelősség, ha használjuk, akkor mi vegyük át az irányítást, és ne engedjük, hogy ez az eszköz irányítson minket. Minden attól függ, mire használjuk: missziós munkára vagy személyes előrelépésre. A választóvonal a kettő között az, hogy a közzétett üzenetek és álláspontok tökéletesen megfeleljenek az ortodox dogmának és a keresztény erkölcsnek.*”⁵²

Következtetés

■ Az olyan új médiumok megjelenése, mint az internet, amelyek használhatóak a vallás terjesztésére, alapvető fontosságú újítást jelentenek, ami által a vallás befolyást gyakorol a közszférában. Az új évezred küszöbén a szerb ortodox egyház, bár hízelgő megjegyzéseket tett az új technológiákkal kapcsolatban, rájött, hogy a média és különösen az internet új missziós csatornákat jelent, amelyek a hívekhez vezetnek. Egy virtuális közösség felépítése tulajdonképpen taktika, amelynek célja, hogy a híveket a virtuális térből a valóságba, azaz az ortodox egyház templomai és szentélyei felé terelje.

Bár Szerbia-szerte növekszik az új építésű vagy az újjáépített templomok száma, és a különféle felmérések azt mutatják, hogy a templomba járó hívek száma is növekszik, ezek a felmérések arra is rámutatnak, hogy főleg az ünnepi időszakokban és a nagy ünnepek idején nőtt meg a templomok látogatottsága. Az elektronikus úton történő kommunikáció és az online vallás egy újfajta vallási hovatartozásról tanúskodnak. Felmerül azonban a kérdés, hogy ez elfogadható-e az ortodox egyház számára, amely ragaszkodik a közösségi szellemhez mint a hit alapjához, illetve a hívek találkozásaihoz és a fizikai közösségben való élethez. Számos globális internetes portál dolgozik azon, hogy kapcsolatba lépjen a hívekkel, és a Facebookon, a YouTube-on, a Twitteren keresztül vonzza be őket a templomba.

A missziós tevékenységnek ez a modern formája minden bizonnyal arra irányul, hogy a lehető legnagyobb számban vonzza be a híveket.

Az egyik alkalmazott eszköz a csodás gyógyulások nagy népszerűségének kihasználása, amelyet nemcsak némi médiavisszhang, hanem személyes tanúvallomások is kísérnek. Hangsúlyozni kell azonban, hogy minden korszaknak megvannak a maga átviteli eszközei. Az internet lehetővé teszi, hogy a tanúvallomásokat gyorsan, valós időben és messze meghallgassák. Másfelől hozzá kell tenni, hogy az internet így tulajdonképpen részt vesz a vallási csodákba vetett hit felépítésében, megteremtésében és előmozdításában.

Míg az emberek bensőséges tapasztalatai nehezen hozzáférhetők a kutatók számára, a beszámolók a tapasztalatokról, az írásos visszaemlékezésekről, a leírt érzelmek és a lejegyzett bizonyítékok a lepavina Istenszülőikön csodatételei kapcsán pontos forrást jelentenek az antropológusok számára.

A lepavina kolostor weboldalán elérhető terjedelmes anyag egy újabb kutatás és egy új tanulmány témájául szolgál a jövőben, amely a szellemi interakció új formáira összpontosít az interneten, különösen a Skype-ra és a Facebookra.

Fordította Tóth Gödri Iringó

■ JEGYZETEK

1. Heidi Cambell: Making Space for Religion in Internet Studies. in The Information Society 21, 2005. 309-315.
2. Christopher Helland: Online-religion/religion-online and virtual communities. In: J. K Hadden – D. E. Cowan (szerk.): *Religion on the Internet: Research prospects and promises*. JAI Press, New York, 2000. 205-223.
3. Nathalie Caron: *La religion dans le cyberspace. Matériaux pour l'histoire de notre temps* 1. Numéro thématique : religion, société et politique aux Etats-Unis, 2004. 17-27.
(http://www.persee.fr/doc/AsPDF/mat_0769-3206_2004_num_75_1_990.pdf)

4. Caron 2004. 18.
5. Nikola Knežević – Tatjana Rodić: Uticaj Interneta na afirmaciju religiozne svesti: na primeru forumske interakcije i misije. In: Zorica Kubirić – Srdan Sremac – Sergej Beuk (szerk.): *Religijska imaginacija i svremeni mediji: medijizacija religije i /ili religizacija medija*. Centar za empirijska istraživanja religije. Újvidék, 2010. 244.
6. Erik Davis: *Technognosis*. Random House, New York, 1998. és Campbell 2005. 311.
7. Heidi Cambell: Spiritualising the Internet. Uncovering Discourses and Narratives of Religious Internet Usage. In: *Heidelberg Journal of Religions on the Internet* 1(online). 2005. 13.
8. Lidija Radulović: *Religija ovde i sada: revitalizacija religije u Srbiji*. Srpski genealoški centar: Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, Belgrád, 2012. 53.
9. Knežević–Rodia. 2010. 242.
10. <http://www.spc.rs>
11. <http://tvhram.rs>
12. <http://www.facebook.com/tvhram>
13. <https://twitter.com/tvhram>
14. Marko Nedeljković: La spiritualité sur les réseaux sociaux. *Vreme*, 1061, 2011. május 5. 1–4. elérhető a http://www.manastir-lepavina.org/video_lep/duhovnost/honlapon.
15. Egy látogató azt kérdezte, hogy miért távolították el a Visoki Dečani kolostorról a régi táblát.
16. Lásd bővebben a http://www.pouke.org_honlapon.
17. <http://www.zaduzbine-nemanjica.rs/zaduzbine-nemanjica.htm>
18. Ez az oldal nem érhető el 2015. október 1-e óta.
19. <http://www.pouke.org/verujem/>. Ezen a fórumon a látogatók a következő témákat tekinthetik meg: Bogoslovske teme (Vallási témák – 35 743 üzenet), Sveto pismo (Az evangélium – 6370 üzenet), Bogoslužje i molitva (Vallási szolgálat és ima – 22 323 üzenet), Duhovna riznica (Spirituális kincstár – 10 828 üzenet), Pravoslavlje i savremeni izazovi (Az ortodoxia és a kortárs kihívások – 85 633 üzenet), Novosti (Hírek – 40 016 üzenet), Istorija (Történelem – 6290 üzenet) és Opšte teme (Általános témák – 44 954 üzenet). Utolsó látogatás ezen a fórumon: 2015. október 28-án.
20. <http://forum.vidovdan.org>. Ezen a fórumon a látogatók hozzáférhetnek a következő témákhoz: Društvo (Társadalom), Srpske zemlje (A szerb országok), Svet i Srbija (A világ és Szerbia), Pravoslavlje (Ortodoxia), Vidovdanske teme (Vidovdan témák), Kultura i Nauka (Kultúra és tudomány), Svakodnevnice (Minden nap) (Minden nap). Utolsó látogatás ezen a fórumon: 2015. október 28-án.
21. <http://manastirostrog.com>, meglátogatva 2015 októberében.
- A kolostor Facebook-oldala: <https://srrs.facebook.com/manastir.ostrog.montenegro>
22. <http://manastir-lepavina.org>
23. <http://www.manastir-lepavina.org/vijest.php?id=5747> ; link : <http://www.mikroknjiga.rs/store/> , meglátogatva 2015 novemberében.
24. <https://www.facebook.com/otac.gavrilo>, meglátogatva 2015 novemberében.
25. <https://www.youtube.com/user/ManLepavina>, meglátogatva 2015 novemberében.
26. <https://www.youtube.com/watch?v=zexA2e5PPBs&index=5&list=PLInoxKZc410XGrLdN2oYzPuVdVsDKxJF> , meglátogatva 2015 szeptemberében.
27. <https://www.youtube.com/watch?v=vkmo5AcEEk4> , meglátogatva 2015 szeptemberében.
28. <http://www.manastir-lepavina.org/kategorija.php?id=81>, utoljára meglátogatva 2015 szeptemberében.
29. <https://www.youtube.com/watch?v=zexA2e5PPBs&index=5&list=PLInoxKZc410XGrLdN2oYzPuVdVsDKxJF>, meglátogatva 2015 szeptemberében.
30. <http://www.manastir-lepavina.org/vijest.php?id=691>, utoljára meglátogatva 2015 novemberében.
31. 5-ös számú vallomás: Rajko Dujmić énekes, a Novi fosili együttes volt frontembere elmeséli, hogy túlélte a rákot, és hogy „ez nem az orvosi tudás gyümölcse volt”, hanem egyfajta csodálatos gyógyulás történt a lepavina ortodox kolostorban.
32. 39-es, 35-ös, 33-as, 31-es és 23-as számú tanúvallomások.
33. 30-as számú tanúvallomás.
34. 27-es számú tanúvallomás.
35. 3-as számú tanúvallomás.
36. 21-es számú tanúvallomás, Milan Pajkanović.
37. 32-es számú tanúvallomás.
38. 29-es számú tanúvallomás. Egy másik vallomásában (19-es számú.) egy nő azt írja, hogy egy kolostorban kapott lepavina vizet, amelyet magával vitt. A kolostorból hazatérve ez a víz megmentette az életét egy vonatbalesetben.
39. 11-es számú tanúvallomás.
40. Az internetes kommunikáció fontosságáról a diaszpórában élő hívek számára lásd Christopher Helland: Diaspora on the Electronic Frontier: Developing Virtual Connections with Sacred Homelands. in. *Journal of Computer-Mediated Communication* 12. 2007. 956–976.
41. 9-es számú tanúvallomás.
42. 13-as számú tanúvallomás.
43. http://www.manastirlepavina.org/novosti/index.php/weblog/detaljnije/zbog_ega_plau_ikone, <http://manastirlepavina.org/vijest.php?id=691>; http://www.manastirlepavina.org/novosti/index.php/weblog/detaljnije/kada_plau_ikone; Könyv: *Les miracles de la Très Sainte Vierge de Lepavina* ; lásd még: http://manastir-lepavina.org/vi_jest.php?id=1061
44. <http://www.manastir-lepavina.org/vijest.php?id=763>, Vučić 2008.
45. B. Lidija Radulović – Senka Kovač: Mappatura mediatica dei luoghi sacri e interpretazioni popolari dei pellegrinaggi in Serbia. In: Giacalone Fiorella (szerk.): *Pellegrinaggi e itinerari turistico-*

- religiosi in Europa. Identità locali e dinamiche transnazionali.* Morlacchi Kiadó – University press Legami sociali collana diretta da Ambrogio Santambrogio (Ricerca e critica sociale 7). 2015. 277–290
46. <http://www.manastir-lepavina.org/radioblagovesti/re.c-urednika-arhimandrit-gavrilo-vuckovic/>
47. Marko Nedeljković rámutat, hogy a Facebook közösségi hálózat felhasználói száma alapján Szerbia az első helyen van a régióban. Több mint 2 700 000 felhasználója van, főleg fiatalok; http://www.manastir-lepavina.org/video_lep/duhovnost/, Marko Nedeljković, „Spiritualitás a közösségi hálózatokon” (megjelent: *Vreme* 1061, 2011. május 5., 1–4).
48. <http://manastir-lepavina.org/facebook/?read=4504>.
49. Interjú: http://www.manastir-lepavina.org/vijest_fr.php?id=5509
50. <http://www.manastir-lepavina.org/vijest.php?id=5517>, Gavrilo Vučković archimandrita beszélgetései Rade Kalamanda orvossal.
51. <http://www.manastir-lepavina.org/vijest.php?id=763>, a Radomir Vučić újságíróval folytatott beszélgetés hangfelvétele: „A Facebookon keresztül a spiritualitás felé”.
52. Uo.

Kőbe vésett élettörténet. Sinfalva. Keszeg Vilmos felvétele